

Кривоноженкова Уляна Рупешівна,
студентка Відокремленого підрозділу
«Фаховий коледж Харківського
університету»
Науковий керівник: доцент кафедри
кримінально-правових дисциплін
та адміністративного права
ТОВ «Харківський університет», кандидат
юридичних наук **Крайник Г. С.**

ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ШТРАФУ ЯК ВИДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ В УКРАЇНІ

Відповідно до ст. 53 КК України штраф є грошовим стягненням, що накладається судом у випадках і в межах, встановлених законом. У п. 14 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику призначення судами кримінального покарання» від 24 жовтня 2003 р. № 7 вказано: «якщо санкція статті (частини статті) не передбачає основного покарання у виді штрафу, він може бути призначений лише в порядку переходу до більш м'якого виду покарання за наявності підстав, передбачених ст. 69 КК» [1].

В.П. Козирева зазначає, що розширене призначення судами штрафу заслуговує на схвалення, особливо коли це покарання застосовується як альтернатива позбавленню волі на певний строк [2, с. 13].

Практика призначення судами покарання у вигляді штрафу за вчинення кримінальних правопорушень виглядає загалом правильною. Проте трапляються й недоліки, з-поміж яких найбільш типовим є визначення у вирокх грошової суми штрафу без одночасної вказівки на кількість неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [3, с. 143–144]. Так, Алчевським міським судом Луганської області громадянину З. було призначено покарання у вигляді штрафу – 510 грн [4]. Такий досить розповсюджений підхід не відповідає як положенням ст. 53 КК України, так і санкціям норм Особливої частини КК України, у яких розмір штрафних стягнень визначено в неоподатковуваних мінімумах доходів громадян. Окрім того, зазначений підхід інколи також призводить до грубих порушень закону про кримінальну відповідальність щодо мінімальних обмежень, встановлених у ст. 53 КК України. Так, Пролетарський районний суд м. Донецька визначив засудженому штраф у розмірі 425 грн [5], що в перерахунку складає лише 25 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, при цьому мінімальну межу для штрафу встановлено у розмірі 30 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ч. 2 ст. 53 КК України). Слід погодитися з Крайником Г.С., що така практика потребує перегляду судовими органами застосування покарання у вигляді штрафу [3, с. 144].

Існують також випадки, коли суди, призначаючи штраф, обмежуються вказівкою лише на кількість неоподатковуваних

мінімумів доходів громадян, не зазначаючи розмір штрафу в гривневому вимірі. І незважаючи на те, що законодавець не вказує на необхідність такого перерахунку, можна погодитися з думкою, що такий підхід до визначення розміру штрафу у вирокі є більш переконливим та відповідає положенням як ст. 53 КК України, так і нормам Особливої частини КК України, водночас такий підхід є більш складним і менш зрозумілим для засудженого, який переважно не є юристом та змушений буде звертатись за відповідними роз'ясненнями до судді, адвокатів чи інших осіб [3, с. 144].

Найбільш правильним вважаємо підхід, коли суди у вироках вказують і на кількість неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, і на їх еквівалент у гривні. По-перше, це відповідає положенням ст. 53 КК України та санкціям норм Особливої частини КК України, а по-друге, є більш зрозумілим для суб'єктів кримінальних правопорушень. Для закріплення такої практики вважаємо за доцільне запропонувати Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ надати в постанові, присвяченій питанням призначення покарання у вигляді штрафу, таку рекомендацію: «Судам під час призначення покарання у вигляді штрафу варто здійснювати перерахунок неоподатковуваних мінімумів доходів громадян у гривні та вказувати в обвинувальних вироках як на кількість неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, так і на еквівалент у гривні» [3, с. 144].

Відповідно до ч. 3 ст. 53 КК України штраф може бути призначено судом і як основне, і як додаткове покарання за умови, що його спеціально передбачено в санкції норми Особливої частини КК України.

У науковій літературі практично ніхто не заперечує проти пропозицій щодо збільшення кількості санкцій, у яких штраф передбачався б як додаткове покарання. Науковці, звертаючись до проблеми призначення штрафу як додаткового покарання, зазначають, що потенційні можливості штрафу як додаткового покарання в КК України залишились, на жаль, практично нереалізованими [3, с. 144; 6, с. 113; 7, с. 247; 8, с. 210]. Водночас штраф є ефективним засобом попередження вчинення кримінальних правопорушень, а також сприяє поповненню державного бюджету в разі можливості особи його сплатити, тому варто було б передбачити додаткове покарання у вигляді штрафу більш широко [3, с. 144; 7, с. 313; 9, с. 72; 10, с. 220].

Тому можна погодитися з пропозицією ч. 3 ст. 53 КК України сформулювати таким чином: «Штраф як додаткове покарання може призначатися судом і тоді, коли він не передбачається в санкції статті (частини статті) Особливої частини КК України» [3, с. 145], тому що це: по-перше, сприятиме суттєвому економічному ефекту та може сприятиме відшкодуванню частини витрат на розслідування кримінальних проваджень і судовий розгляд; по-друге, дозволить судам належно враховувати ступінь тяжкості вчиненого правопорушення, особу винного (ст. 65 КК України).

Також вважаю необхідним збільшити час розстрочки виплати з 1 року (ч. 4 ст. 53 КК України) до 3 років за кримінальні проступки та до 10 років – за злочини, враховуючи максимальну межу (50000 н.м.д.г. або 850000 грн), оскільки економічне становище в країні та доходи громадян України не завжди дозволяють сплатити штраф за один рік та враховуючи можливі несприятливі наслідки у разі несплати штрафу, що зазначені в ч. 5 ст. 53 КК України.

Список використаних джерел

1. Про практику призначення судами кримінального покарання : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 24 жовт. 2003 р. № 7. *Вісн. Верхов. Суду України*. 2003. № 6 (40). С. 14–20.

2. Козирева В.П. Кримінальні покарання майнового характеру за законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право і криминологія; кримінально-виконавче право». ; Київський нац. ун-т внутр. справ. К., 2007. – 20 с.

3. Крайник Г.С. Штраф як вид покарання за злочини проти безпеки виробництва: зміст та практика застосування. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. Вип. 3 (241). С. 142–146.

4. Справа № 1-300/2008. Архів Алчевського міського суду Луганської області за 2008 р. URL: <http://alm.lg.court.gov.ua/sud1201/>.

5. Справа № 1-143/04 // Архів Пролетарського районного суду м. Донецька за 2004 р. URL: <http://br.lg.court.gov.ua/sud0542>.

6. Попрас В. О. Штраф як вид покарання за кримінальним правом України. Харків: Право, 2009. 224 с.

7. Пономаренко Ю.А. Види наказаний по уголовному праву Украины : монографія. Харьков : ФИНН, 2009. 344 с.

8. Оробець К.М. Кримінальна відповідальність за незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим добувним промислом : монографія. Харків : Право, 2014. 256 с.

9. Маляренко В.Т. Про покарання за новим Кримінальним кодексом України. Київ : Фонд «Правова ініціатива», 2003. 156 с.

10. Соларьова Д. В. Штраф як вид покарання: внесення змін до положень ст. 53 КК України» *De Lege Ferenda!* 2015. Вип. 1. 294 с. С. 216–220.